

штерн у болним часовима свога штајнеријанства, у великим часовима своје трагичне смрти. Као и Рилке, можда је још само у њој, у смрти личној, присној, приватној — могао да назре нешто елементарно, један стварни посед и досегнуће, најстварније до чега је човеку дано да дође.

СТАНИСЛАВ ВИНАВЕР

NIKOLA ŠOP: ISUS I MOJA SJENA¹

Првом збирком, првим махом потврђује Г. Шоп две основне поставке лирике. Прва је: да се свака продубљења лирика уздиже на основици религиозној. Друга, да лиричари не црпу из догађаја, него из сећања, ближих, даљих, сасвим далеких. Писац ових редова чуо је у два маха како Г. Шоп спонтано, ~~ту~~ на истоветан начин генезу својих песама: »Прије него ћу ту пјесму писати, сјетио сам се...« У оба случаја он се био сетио неке необично лаке, танке, мршаве ствари; мршаве као сенка; у што се уосталом и претвара све што је сећање. Лиричари раде са сенкама.

~~Неки читаоци очекују да ћемо у блиско сећања Г. Шопа неизоставно убројити поезију француског песника Ф. Жама. Извесно је да се Г. Шоп сећа Жама; али он није син Жамов, он је син удаљенијих сенки. Г. Шоп није уопште велики и марљив читач. И није до данас научио језик старог Ф. Жама, који му је, ако се не варамо, писао баш на том језику писмо. Можда ћемо одвише лектире приписати Г. Шопу ако као његова важнија сећања споменемо мртве, *nos seigneurs les morts*, како је писао не Ф. Жам него М. Барес, ~~и~~ споменемо уз Францискуса из Асиза Јакоба Санацара. Сигурније од свега тога је међутим оно из још дубљих царства сенки; сећања Г. Шопа повлаче врло много од древних латинских песника. Ма ~~чим~~ текстовима је он морао изучавати синтаксу и стил свога стручног језика, али из чијих душа је примно ону сеновито танку ~~музичку~~ домаћих и буколичких расположења, која настају у трави, над водом, међ овцама, ~~и~~ из којих се расположења, затим, земља види мајушна као вертеп, док све што је око ње чини велико, бескрајно небо. У ~~и~~ ~~јен~~ ~~у~~ ~~да~~ ~~и~~ ~~ја~~ сећања ~~пробир~~ је испод старог свог шешира, Г. Шоп. На врх вршка прстију се диже тај растом тако малени поет, ~~и~~ слично оном добром човечуљку који је собом зачепио судић пастирчета да му~~

¹ Redovno izdanje Matice hrvatske, Zagreb, 1934

[illegible]

мају ноћ крицима, питају се узајамно: »зашто о поноћи, кад мјесец... стигне до зенита, на свијету више ни једне сјене нема«.

Кроз читав циклус, из песме у песму понекад, појављује се у овој књизи песникова сенка. Песник је ~~облачи~~ и спушта са себе, као »црни плашт«; голе ноге »њене« (на граде), скрива својом сенком; у часу потиштености »једва одвлачи своју сјену с пода«. Има нечег прадавнашње тамног у том животу са сенком. Али има и нечег католички искусног, опробаног, и од увек скупо плаћаног у том раздвајању човека на своју сенку и на неки инфериорни остаток себе, ~~који, такав, понекад~~ несташно поскакује уз сенку, одрешен некако да се сме понашати како му дође, да се сме чинити и пјан и јуродив, да сме казати Исусу што Исус никад не би казао њему. ~~Има~~

~~Песма~~ Г. Шопа резултат је сложених околности спољних и унутарњих. Г. Шоп, ~~је~~ Босанац, ~~даже~~ из земље у којој су, по историјским стицајима, и вере и вероисповедања врло подвучена и практикована, ~~и~~ где је сва хришћанска раја ~~преко~~ живела са својим манастирима и ~~монахињама~~. О томе су видни трагови у карактерима и навикама људи, до данас. О томе су видни трагови у књижевности даровитих синова Босне. ~~Даље~~, Г. Шоп је католик, и, као сви католици, ~~са~~ нечим од католицизма добар католик. Њега је, изгледа, задобила у детињству баш црква и миса. Католичка црква, ~~и~~ мудрије него православна, казује појмове и поруке на једном за обичај свет апсолутно неразумљивом језику. ~~Да~~ (Г. Шоп одабира као једини стран језик који га занима, латински језик.) Иста та католичка црква ~~у~~ осталим у себи, напротив, врло је приступачна и деци. Њени кипови и слике нису иконе; то су приче, и мала позоришта, претрпана наивним детаљима, примитивно дирљивим и безазлено комичним; и, на једном месту, одједаред, дубоко човечна и умилно тужна. (То је тачно узорак многих песама Г. Шопа: на првом плану мала сцена, ~~и~~ прича за одрасле и за децу, а у позадини нешто од чега се напрасно буде сви који дремају уз поезију или молитву. ~~Даље~~, Г. Шоп, после скроз католичког Јајца и крајишничке Бањалуке, пребацује се, као дечак шестог разреда гимназије, право у Београд, и остаје у Београду до данашњег дана. То је једно ~~у~~ силовито укрштање. ~~Београд~~ Сиромашан пореклом као убого његово брђанско сеоце, сасвим једноставан животом, ~~у~~ долази у послератни Београд, који, слобеднији но икада, расте и густо као млада шума. ~~Г. Шоп~~ ~~се~~ у јавним и тајним својим способностима: у начину запажања, у духовном напону, у језику. Г. Шопу је урођен спорији ритам мисли и речи; њему је урођен један осмех који носи у себи дечачку плашљивост, и католичку мудрост да се увек с плашљи-

(на граде),

Мај остатак из књиге

Воскрес, је -

неправдо

Ваша је са

ваша, а она

Г. Шоп

Млада Босанац и песник. Крже се

вошћу треба смејати; њему је урођено једно извесно не-
 противљење злу; он врло ретко и врло наивно протестује,
 па и ~~протест~~ убрзо тоне у ~~пасивност~~ пасивности, ма ко-
 лико да ствари и даље изазивају на отпор. На све то је
 налетео Београд. ~~Г. Шоп~~ Г. Шоп, који се ни злу не противи,
 није се ~~противио~~ Београду противио, ~~Трагови~~ Трагови тога сусрета
 су видни на делу Г. Шопа: маштом је ~~јача~~ јача Босна; кри-
~~стичко~~ ~~критичко~~ уобличавање је водио Београд. ~~Даље~~ Даље,
 већ споменути стари латински песници, она строга кла-
 сичност која је имала дисциплину ~~поезије~~ поезије — ~~од~~ тих пе-
 сника је Г. Шоп научио да је поезија пре свега у скри-
 веним и новим асоциацијама ствари, које се асоциације,
 затим, не казују у првом реду поређењима, него конста-
 тацијама оног што се поетски збило и остварило. Г. Шоп
 је веома обдарен да на новом плану суочава ствари и
 асоцира их. ~~Вечито~~ »као, као« песника, које је свело по-
 езију на виртуозност, на асоциације често блештаве, али
 од којих ~~се не крајем~~ ~~не крајем~~ поезије — то-
 лико је то савладано и ретко код Г. Шопа да он можда
 сам не зна колико, не зна колико је он у сјајној традицији
 старих Латина, колико је прилегао да ради ~~на~~ ~~не~~ Не по-
 средно, него непосредно; не поређење једног са другим, при-
 чему се често не зна које које носи, него оно што собом јесте
 и пренесени и непренесени смисао, одређено име, стање,
 клима, радња на поетском плану. Г. Шоп има веома много
 строфа, и читавих песама без иједног поређења. Из такве
 песме наводимо део:

Сејез је, сесџирице, у хладној гори сир.
 Благ је, сесџирице, у долу овчји мир.

Над њим просџране уши разайне магарад,
 И овцама уснулим љрави дубок хлад.

Сесџирице, зашто ти је клонула сад глава,
 Овчји мир ће и тебе да усјава.

У детињству свом заволео је Г. Шоп, као и сва деца,
 оно што је добри Бог дао. То је у завичају и породици
~~нема~~ било сиромаштво, игноровање друштвених потреба,
 забава са играчкама божјим које не стоје ништа. У таквим
 околностима се њему открило да је маштар. У таквим окол-
 ностима је њега обасјала тајанствена светлост духа, и он
 тај дан и час и природни декор не заборавља. Он живи
 у Београду, али носи у себи онај босански вертеп: воли
 сламицу, оскудицу намештаја и одела, воли кућицу која
 се не закључава и у коју се, као река, улива друм ~~доко-~~
 ника и авантуриста. А изнад вертепа, увек блештава звезда,
 која раскошно дели сенке.

А Шкопанџанска гига, ~~која~~ ~~и~~, ~~ма~~ ~~во~~ ~~ле~~ ~~Кин~~.

Затворивши у себи тај вертеп затворио је Г. Шоп и један задатак и једну вољу. Ево књиге из година ~~његове~~ његове младости, а ипак је то лирика у којој нема страсти и афеката. Има у тој књизи живота, има и циклус о девојци, а нема ни страсти ни афеката. Значи да је та књига покушај обрасца једног спиритуалног живота. Спиритуалност живота са много статике; спиритуалност без филозофског погледа на свет, без сваког јачег мисленог напора; задатак и воља су у том да се уметнички конкретише свакидашњица онаква какву је добри Бог дао. Писац те књиге није борац, није бунтовник, није љубавник, али није ни монах ни аскет. Шта ~~ради~~ Где други песници, па и монаси, кажу: пожуда, чежња, оков, мржња, мука, грех, освета, победа, Г. Шоп каже: врата, кров, окно, овца, понедељак, петао, слушкиња. ~~Мораво је ипак~~ Г. Шоп је у првој књизи све своје енергије употребио на то да положи свако оружје тела и душе пред собом, пред девојком, пред животињама, пред Христом. И кад је бацио сва оружја страсти, он је искусио да то није немоћ, него да је то престиж, један интензивни мир који је чудесно осетљив за све што је религиозно, поетско и инвентивно у свету и међу свима стварима. Г. Шоп се у овој књизи давао, али и задржавао. Није био прекомерно амбициозан, и није са првом књигом мешао другу и трећу. Отуда већ у првој књизи Г. Шопа важна одлика: књига његова има атмосферу, једну, један хоризонт, једну климу. Књига није низ песмица, него је целина, мали један мистериј, са лицима делом из Нојева ковчега, и делом из царства сенки. Морао је бити спиритуално надахнут тај Шоп кад је успео дати нам и гозбу, и вереницу, ~~и~~ Христа на земљи, а ни коме се од њих лице не види. Песник покушава и да је интиман са девојком, али она ни лица ни гласа нама. Гозба је начињена од тањира, гротла кондира, од речи што се чују »дубље и дубље«, од сјаја чаша, од гутљајем угашених крикова — али гозбари нису са лицима од меса. Христу се спомиње и шешир и ореол, и ухо; и новине он чита, и вози се на ~~једном~~ коњу Г. Шопа по Босни, и дрема — али човечанског лика нема тај Христос. Нико га очима не види. Баш као што ни »сиромашну вереницу« не види, док види њен благ осмејак, и види њену чежњу да постави »један тањур више«.

Неки црквенски људи су чинили примедбе негодовања циклусу песама о Христу. Па ипак је млади песник најлепшу своју носталгију испевао свом Исусу. Наслов једне од двеју диптихонски везаних песама јесте *Сам*. А сам је песник, а та дефинитивна самоћа је зато што је Исус отишао, и што га сад нема друкчије него у ~~пучи~~ причешће.

3. Пунг мисли,
Иако о књиге је реч,
и моје књиге, иако је

и пуне

✓ је, и мисли
и пуне

✓ слика

хлеб и

хлеб и

Зар си ти сад тамо, у оном хлебу бијелом.

Зар тамо, са својим срцем, душом, својим тијелом.

У своме незадовољству, са својом сумњом и слутњом, ~~и~~ ^{и песник} чини малу демонстрацију фратрима који чувају сакрамент, и траже да песник скида капу том Исусу у »злато окованом«:

*И ево, све чешће ја забораваам
у пролазу да ти скинем капу,
у касној ноћи, кад се жури сам,
са свежњем вечере о штаћу.*

А у том свежњу је парче оног црног хлеба крај којег људи сневају о Исусу. Те тако у другој песми имамо један таман, уједно брујан акорд умилне љубави између сиромашног света и њихова Бога:

*зажелиши нећу ништа више:
само да загрлим хлеб црни и чујем у њему
твоје срце и твоју душу како дише.*

Шта се може замерити песнику који је почовечио дух Христов до другарских односа са човеком, и затим га пометафизичио до мистериума претварања свих хлебова у тело Христово, и до загрљаја с Христом кроз загрљај с хлебом насušним! ^{и утисак}

Са последњим низом песама, које се зову *молитве*, покушао је Г. Шоп да мистериј свој веже за садашњицу, ^{и што} најактуелнију, за беду и стид људи, па и животиња, што немају рада. Мало схематички тачно је изређао предмете: фабрике, слушкиња, богаташи, сељаци, волови; и у доследности своје туге отишао тако далеко да завршна песма има тему: »Молитва да не будем више пјесник«. Наравно, људи зборе, а Бог зна шта ради, и неће дати да Шоп не буде »пјесник«.

Али има нешто што Г. Шоп заиста не може остати. Кроз примитивни свој мистицизам и пасивну славенску носталгију, он је са овом књигом врло оригиналне добре лирике ушао у једну поезију у којој хвала Богу што је био, али у којој не може остати. Мали хришћанин ове збирке мораће од контакта са осећајима у контакт са истинама. Из низа песама, у поему. У поему о животу, или у поему о великом хришћанству. У поему о природном, или у поему о натприродном, или у једну и у другу. Јер, ма да којих далеких сфера гледали свет природно, иза по-

следње сфере почиње цео ^{природно} ~~свет~~ свет окружавати нат-
природно. *Али дитло*

~~Дитло~~ шта дошло, ова прва књига Г. Шопа ићи ће
напред и вући снажно. Као оне симпатичне и јаке мале
баркасе што плове напред и вуку за собом далеко веће
лађе од себе.

ИСИДОРА СЕКУЛИЋ
